

Музика А.А.
*Науково-дослідний центр
Інституту кримінально-виконавчої служби м. Київ,
головний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України*

RULE OF LAW CHECKLIST: СВІТОГЛЯДНА ПРАКТИЧНА ІДЕЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

1. 12 жовтня 2017 р. у юридичному Харкові відбулася міжнародна науково-практична конференція «Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації». Тобто предметом дискусії цього творчого заходу була тріада проблем «кримінальне право – сталий розвиток України – глобалізація».

Зазначеній конференції передували дві важливі події, що були тісно пов'язані з її темою, однак залишилися поза увагою науковців. Ці події мають глобальний вимір.

Подія перша. 27 червня 2017 р. у Києві був презентований документ Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) «Rule of Law Checklist¹»², перекладений українською з англійської як «Мірило правовладдя». Російський варіант перекладу назви документа – «Контрольный список вопросов для оценки соблюдения верховенства права».

Переклад тексту українською зроблено вперше, авторство належить Сергію Головатому (оригінальний документ складено офіційними мовами комісії – англійською, французькою та російською). До українського варіанта ввійшли, крім самого тексту, ще коментар та англійсько-український глосарій правничих термінів і понять.

Цей неофіційний переклад публікується за домовленістю з Радою Європи, але відповідальність за його зміст несе виключно перекладач³.

Варто зазначити, що «Rule of Law Checklist» («Мірило правовладдя») був предметом обговорення на засіданнях підкомітету

¹ Checklist (амер. 'tʃeklist) – список, перелік, контрольний список (перелік).

² Захід організовано за підтримки Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» спільно з Радою з питань судової реформи та офісом Ради Європи в Україні. Див.: Мірило основного принципу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/129306-stali_vidomi_kriterii_verhovenstva_prava_teper_ukrainskoju.html

³ Мірило правовладдя. Переклад з англійської Сергія Головатого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/Rule_of_Law_Checklist.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/Rule_of_Law_Checklist.pdf)

(Венеційської Комісії) з правовладдя 17 грудня 2015 р. і 10 березня 2016 р. та в подальшому був ухвалений Венеційською Комісією на її 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 р.).

Отже, йдеться про «мірило для потреб оцінювання стану правовладдя в окремих країнах». Це означає, що тепер ми маємо практичну можливість зрозуміти, що таке верховенство права у реальному вимірі.

Мірило задумано як інструмент для різноманітних суб'єктів, що вирішать здійснювати таке оцінювання. Це можуть бути: парламенти та інші органи державної влади – коли перед ними постають питання потреб і змісту законодавчих реформ; громадянське суспільство й міжнародні організації, включно з регіональними, зокрема Рада Європи та Європейський Союз.

Стрижневими елементами поняття *the Rule of Law* (правовладдя) є: 1) законність – включно з прозорою, підзвітною та демократичною процедурою запровадження приписів права; 2) юридична визначеність; 3) заборона свавільності; 4) доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах – включно із судовим контролем щодо адміністративних актів; 5) поважання людських прав; 6) недискримінація та рівність перед законом.

Подія друга. 15 вересня 2017 р. Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна»⁴. Ця доповідь⁵ надає бачення орієнтирів досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які були затверджені на Саміті ООН зі сталого розвитку у вересні 2015 р. У доповіді наведені результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку. Документ (17 цілей сталого розвитку) офіційно набув чинності 1 січня 2016 р.⁶

2. Зазначені документи тісно пов'язані між собою. Детально переказувати їх зміст не є продуктивним (краще безпосередньо ознайомитися з ними), та й не всі їх положення стосуються власне кримінального права. Натомість важливо пам'ятати: «Правовладдя може процвітати лише в країні, жителі якої мають почуття

⁴ Цілі сталого розвитку 2016 – 2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholititia/tsili-staloho-rozvytku>

⁵ Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_липень%202017%20ukr.pdf

⁶ Про Глобальні Цілі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili>

колективної відповідальності за його впровадження, роблячи його невідокремною частиною власної правничої, політичної та соціальної культури».

Верховенство права – це не лише проблема правосуддя. Ця універсальна планетарна ідея (глобальний ідеал) стосується також надзвичайно широкого кола суспільних відносин у сфері діяльності законодавчої та виконавчої гілок влади. Вона спрямована і проти «зазіхань із боку суб'єктів приватного сектору», відповідальних за виконання суспільних завдань.

3. На нашу думку, необхідно підготувати офіційний переклад і коментар Мірила. Окрім іншого, ця вимога ґрунтується на Цілях сталого розвитку.

Мірило правовладдя має стати настільною книгою кожного судді, прокурора, слідчого і, звісно, Президента України, народних депутатів України, урядовців і всіх інших посадових осіб, хто причетний до правотворчості та правозастосування. Вивчення і застосування цього документа в науковій діяльності є важливим завданням для вчених-юристів.

Мірило не є вичерпним чи остаточним. Його мета – охопити стрижневі елементи правовладдя. З часом мірило може зазнати змін та розвитку, аби охопити інші аспекти чи набути подальшої деталізації. Можуть виникнути нові питання, що обумовлюватимуть його перегляд. Тому Венеційська Комісія регулярно здійснюватиме оновлення Мірила. Завдання вітчизняних науковців – долучитися до подальшого вдосконалення Мірила.